

تعادل عملکردی در بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی

تبسم قنواتی، محمد جعفر شاطرزاده یزدی، شاهین گوهرپی، علی اصغر ارسطو

دانشکده‌ی توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، نشانی مکاتبه‌ی نویسندگی مسئول: اهواز، اتوبان گلستان، پردیس، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی جندی‌شاپور، دانشکده‌ی توانبخشی، تبسم قنواتی؛ e-mail: tbsm_pt@yahoo.com

چکیده

مقدمه: به نظر می‌رسد فقدان حس عمقی در بیماران مبتلا به نوروپاتی محیطی دیابتی (DPN) منجر به عدم تعادل وضعیتی و در نتیجه تحت تأثیر قرار گرفتن کیفیت عملکردها و فعالیت‌های روزانه‌ی زندگی آن‌ها می‌شود. مطالعه‌ی حاضر با هدف مقایسه‌ی تعادل عملکرد در بیماران مبتلا به DPN با افراد سالم انجام شد. مواد و روش‌ها: در این مطالعه تعادل ۱۵ بیمار مبتلا به DPN (که نوروپاتی آن‌ها به وسیله‌ی مقیاس DNE تشخیص داده شده بود) و ۱۵ فرد سالم که از نظر جنس، سن و BMI با افراد گروه سالم جور شده بودند، به وسیله‌ی مقیاس سنجش تعادل عملکرد Berg ارزیابی شد. علاوه بر نمره‌ی کلی تعادل عملکرد (BBS)، ۵ گروه از آزمون‌های این مقیاس بر اساس تأثیر احتمالی فقدان حس عمقی بر عملکردهای مختلف مورد توجه بیشتری قرار گرفتند که عبارتند از توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن (CWS)، توانایی جابه‌جایی (T) و توانایی حفظ تعادل در شرایط مختلف وسعت سطح اتکا (BOS) و اطلاعات بینایی (V). یافته‌ها: مقایسه‌ی دو گروه نشان‌دهنده‌ی افت قابل ملاحظه‌ی نمره‌های BBS، CWS، T، BOS و V در بیماران مبتلا به DPN نسبت به افراد سالم بود ($p < 0.05$). در گروه بیماران هم‌چنین همبستگی منفی معنی‌دار (در سطح 0.001) قوی تا خوب بین نمره‌ی مقیاس DNE با نمره‌های BBS، CWS، T، BOS و V برقرار بود (ضریب پیرسون به ترتیب: -0.70 ، -0.76 ، -0.76 ، -0.79). نتیجه‌گیری: DPN باعث اختلال تعادل عملکرد شدیدی در بیماران مبتلا به دیابت می‌شود که ممکن است آن‌ها را در معرض خطر افتادن هنگام انجام فعالیت‌های روزانه زندگی قرار دهد و این اختلال با شدت یافتن بیماری وخیم‌تر می‌شود. این بیماران برای کنترل تعادل بر اطلاعات بینایی تکیه می‌کنند.

واژگان کلیدی: ثبات وضعیتی، تعادل عملکردی، نوروپاتی دیابتی

دریافت مقاله: ۸۷/۶/۲۷ - دریافت اصلاحیه: ۸۷/۹/۵ - پذیرش مقاله: ۸۷/۹/۹

مقدمه

دیابت شامل گروهی از اختلال‌های مربوط به هیپرگلیسمی است که به دلیل نقص در ترشح و یا عمل انسولین ایجاد می‌شود.^۱ شیوع این بیماری در همه‌ی گروه‌های سنی در سرتاسر دنیا در سال ۲۰۰۰، معادل ۲/۸ درصد (۱۷۱ میلیون نفر) تخمین زده شده است که گمان می‌شود تا سال ۲۰۳۰ به ۴/۴٪ یعنی ۳۶۶ میلیون نفر برسد.^۲ در این میان، مهم‌ترین مسأله‌ی شیوع قابل ملاحظه و فزاینده‌ی این بیماری در سالمندان بالای ۶۰ سال است.^{۳،۴} در

طول دوره‌ی بیماری، دیابت منجر به ناتوانی‌های مختلف و عوارض مزمن مادام‌العمری می‌شود که نوروپاتی دیابتی شایع‌ترین عارضه‌ی علامت‌دار آن در طولانی‌مدت است.^{۴،۵} تقریباً در ۵۰٪ بیماران دیابتی بالای ۶۰ سال شواهدی دال بر نوروپاتی وجود دارد.^{۳،۵،۶} مشخصه‌ی نوروپاتی‌های دیابتی، تخریب پیشرونده‌ی الیاف عصبی است^۷ که عملکرد عصب را از محیط به سمت مناطق بالاتر مختل می‌کند.^۴ نوروپاتی‌های دیابتی ناهمگن بوده، قسمت‌های مختلفی از سیستم عصبی را تحت تأثیر قرار می‌دهند که در نتیجه بسته به محل و نوع الیاف عصبی

است که یافته‌های آن‌ها مؤید وجود اختلال تعادل و وابستگی این افراد به اطلاعات و راهنمایی‌های بینایی به منظور کنترل وضعیت است؛ ولی در هیچ‌یک از مطالعه‌های انجام شده، جنبه‌ی عملکردی و بالینی تعادل یعنی توانایی حفظ تعادل هنگام انجام فعالیت‌های عملکردی زندگی روزانه فرد مورد بررسی قرار نگرفته است. همچنین، سنجش تعادل در هر یک از پژوهش‌های مذکور مستلزم به کارگیری ابزارها و امکانات پیشرفته‌ی آزمایشگاهی است. با توجه به نقش اختلال تعادل در محدودیت‌های عملکردی و زندگی اجتماعی این بیماران، و اهمیت استفاده از یک ابزار سنجش عملکردی بالینی معتبر و سریع که به آسانی در دسترس آزمون‌گراها و کادر درمانی باشد، در این پژوهش تفاوت شاخص‌های اختلال تعادل عملکردی^{xii} بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی با افراد سالم به وسیله‌ی مقیاس سنجش تعادل عملکردی برگ بررسی شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه به شیوه‌ی مورد - شاهدی در ۱۵ بیمار مبتلا به DPN و ۱۵ فرد سالم که از نظر جنس، سن و نمایه‌ی توده‌ی بدن (BMI) با افراد گروه سالم جور شده بودند، انجام شد. معیارهای ورود به این مطالعه عبارت بودند از سن ۵۵-۸۵ سال، نمایه‌ی توده‌ی بدن ۲۰-۳۰ کیلوگرم بر متر مربع، عدم وجود زخم پا و عدم گزارش سابقه‌ی سرگیجه، عفونت گوش داخلی، در رفتگی مچ پا، شکستگی، دفورمیتی و یا بیماری‌های نورولوژی و روماتولوژی در اندام تحتانی. نمونه‌گیری به این ترتیب انجام شد که در بهار ۱۳۸۷، پس از مطالعه‌ی پرونده‌ی پزشکی بیماران مبتلا به دیابت موجود در مرکز دیابت استان خوزستان، افرادی که به لحاظ سنی و نمایه‌ی توده‌ی بدن در محدوده‌ی قابل قبول در این مطالعه انتخاب شدند و پس از توجیه و کسب رضایت آزادانه و آگاهانه، از آن‌ها برای انجام آزمون‌های تشخیص نوروپاتی دیابتی دعوت به عمل آمد. از میان افراد مراجعه‌کننده‌ی که دارای سایر معیارهای موردنظر پژوهش بودند، وجود DPN در ۱۵ نفر بر اساس معیار DNE^{xiii} به اثبات رسید. مقیاس DNE که در سال ۲۰۰۰ توسط پژوهشگران بیمارستان دانشگاهی گورینگن هلند طراحی شده دارای ۸ آزمون جسمی است که در قالب ۳ زیر گروه آزمون‌های حرکتی، آزمون

درگیر، تظاهرات بالینی مختلفی بروز می‌کند.^{v-v} از میان نوروپاتی‌های دیابتی، پلی‌نوروپاتی مزمن حسی - حرکتی متقارن انتهایی یا نوروپاتی محیطی دیابتی (DPN)ⁱ از همه شایع‌تر است^v و بیشتر در مبتلایان به دیابت نوع ۲ و مسن دیده می‌شود.^۶ یکی از تظاهرات DPN، افزایش بی‌ثباتی و اختلال کنترل وضعیت است که به دلیل اختلال در عملکرد حس عمقیⁱⁱ سیستم حسی - پیکریⁱⁱⁱ به وجود می‌آید.^{۶-۹،۱۲} از نظر حسی، وجود و تعامل سه سیستمی که از آن‌ها با عنوان «حس‌های سه‌گانه‌ی^{iv} کنترل وضعیت» یاد می‌شود (سیستم‌های حسی - پیکری^v، بینایی^{vi} و دهلیزی^{vii})، برای حفظ ثبات، تعادل و کنترل وضعیت فرد هنگام ایستادن و اغتشاشات وضعیتی ضروری است.^{۱۰-۱۳،۱۴} به نظر می‌رسد که در این امر، سیستم حسی - پیکری از همه مهمتر باشد.^{۱۵} منبع اصلی اطلاعات این سیستم در حفظ و تنظیم کنترل وضعیت، آوران‌های حس عمقی هستند که از اندام تحتانی به خصوص ساختارهای اطراف مچ پا سرچشمه می‌گیرند. در بیماران مبتلا به DPN، فقدان یا تخریب آوران‌های اندام تحتانی^{۸،۹} باعث از بین رفتن بازخواند^{viii} دقیق حس عمقی از اندام‌های تحتانی شده، در نتیجه منجر به بی‌ثباتی وضعیتی این افراد می‌گردد (آتاکسی حسی)،^{۱۱} به طوری که احتمال افتادن این افراد ۱۵ برابر بیشتر از افراد سالم و بیماران دیابتی بدون نوروپاتی است.^{۱۲،۱۳} این بیماران در شرایط غیرمعمول مثلاً زمانی که محیط تاریک یا چشم‌ها بسته باشند، احساس ناامنی و بی‌ثباتی می‌کنند،^{۱۱} که این امر نشان‌دهنده‌ی جبران نقص سیستم حسی - پیکری به وسیله‌ی جایگزین کردن اطلاعات سیستم بینایی به منظور حفظ تعادل در این بیماران است.^{۱۱،۱۶} در دهه‌ی اخیر تحقیقاتی در زمینه‌ی کنترل ثبات در وضعیت‌های ایستا^{ix} و پویا^x در بیماران نوروپاتی دیابتی،^{۱۷،۱۸،۱۹،۲۰-۲۱} نوسان وضعیتی^{۱۱xi} و خصوصیات راه رفتن این افراد از جمله ثبات پویا هنگام راه رفتن^{۲۲،۲۳} انجام شده

- i. Diabetic Chronic Sensorimotor Distal Symmetric Polyneuropathy or Diabetic Peripheral Neuropathy (DPN)
- ii. Proprioceptive
- iii. Somatosensory
- iv. Sensory Triad
- v. Somatosensory
- vi. Visual
- vii. Vestibular
- viii. Feedback
- ix. Static
- x. Dynamic
- xi. Postural Sway

xii. Functional Balance

xiii. Diabetic Neuropathy Examination (DNE)

بالاتر از ۳ بگیرد مبتلا به DPN است. نمره‌ی بالاتر نشان‌دهنده‌ی شدیدتر بودن این عارضه است.^{۲۴،۲۵}

رفلکسی و آزمون‌های حسی انجام می‌شود (جدول ۱). بر اساس پژوهش‌های تدوین‌گران این ابزار، چنان‌چه بیمار دیابتی از این مقیاس که در مجموع ۱۶ نمره دارد، نمره‌ی

جدول ۱- آزمون‌های مقیاس DNE*

نمره	پاسخ	آزمون	ارگان	عملکرد
۰	طبیعی	Extension زانو	عضله‌ی چهارسر رانی	قدرت
۱	قدرت ۳-۴			
۲	قدرت ۰-۲			
۰	طبیعی	Dorsiflexion پا	عضله‌ی تیبیالیس قدامی	
۱	قدرت ۳-۴			
۲	قدرت ۰-۲			
۰	طبیعی	-	عضله‌ی سه سر ساقی	رفلکس
۱	کاهش یافته ولی موجود			
۲	عدم وجود			
۰	طبیعی	حساسیت به سوزن	انگشت اشاره	حس
۱	کاهش یافته ولی موجود			
۲	عدم وجود			
۰	طبیعی	حساسیت به سوزن	انگشت بزرگ	
۱	کاهش یافته ولی موجود			
۲	عدم وجود			
۰	طبیعی	حساسیت به لمس		
۱	کاهش یافته ولی موجود			
۲	عدم وجود			
۰	طبیعی	درک لرزش		
۱	کاهش یافته ولی موجود			
۲	عدم وجود			
۰	طبیعی	حساسیت به وضعیت مفصل		
۱	کاهش یافته ولی موجود			
۲	عدم وجود			

* Diabetic Neurapathy Examination

۲۲ مطالعه در زمینه‌ی بررسی خصوصیات روانسنجی این مقیاس در جوامع آماری مختلف انجام شده است که همگی بیان‌گر تکرارپذیری، اعتبار و حساسیت بالای این ابزار بوده‌اند. همچنین، تا امروز شمار مطالعه‌هایی که مقیاس برگ را برای تعادل سنجی استفاده کرده‌اند متجاوز از ۹۰۰ مورد می‌شود.^{۲۶} تهیه‌ی آن رایگان است و در هر مکانی به آسانی قابل اجرا است. این مقیاس شامل ۱۴ آزمون تعادلی

پس از تشخیص نوروپاتی، توانایی حفظ تعادل افراد مورد مطالعه بر اساس آزمون‌های مندرج در مقیاس سنجش تعادل عملکردی برگ ارزیابی شد. مقیاس سنجش تعادل برگ، در سال ۱۹۹۲ توسط گروهی از پژوهشگران دانشکده‌ی فیزیوتراپی و کاردرمانی دانشگاه مک‌گیل مونترال به منظور سنجش تعادل در سالمندان و بیمارانی که تعادل آن‌ها به شکلی دچار اختلال شده است، ابداع شد و تا کنون

نشان‌دهنده‌ی توانایی کمتر فرد در حفظ تعادل عملکردی است.^{۲۶،۲۷} آزمون‌ها تحت نظارت و مراقبت آزمون‌گر و یک همراه انجام شد و نمره‌ی هر آزمون ثبت گردید.

عملکردی است که جنبه‌های مختلفی از فعالیت‌های روزانه‌ی فرد را که مستلزم حفظ تعادل هستند مورد ارزیابی قرار می‌دهد. هر آزمون از صفر تا ۴ نمره‌دهی می‌شود و کل مقیاس در مجموع ۵۶ نمره دارد (جدول ۲). نمره‌ی کمتر

جدول ۲- آزمون‌های مقیاس سنجش تعادل عملکردی برگ

شماره‌ی آزمون	نام آزمون
۱	برخاستن از وضعیت نشسته
۲	ایستادن با فاصله‌ی طبیعی بین پاها و بدون حمایت کننده
۳	نشستن روی صندلی بدون پشتی در حالی که پاها روی زمین یا یک چهارپایه قرار دارند
۴	نشستن از وضعیت ایستاده جابه جایی
۵	جابه جایی
۶	ایستادن بدون تکیه‌گاه با چشمان بسته
۷	ایستادن بدون تکیه‌گاه در حالی که پاها جفت شده‌اند
۸	کشیدن دست به طرف جلو در وضعیت ایستاده در حالی که باز و نسبت به تنه در وضعیت ۹۰ درجه و کشیده شده قرار دارد
۹	برداشتن یک شی از زمین در وضعیت ایستاده
۱۰	چرخیدن برای نگاه کردن به پشت سر از روی شانه‌های چپ و راست در وضعیت ایستاده
۱۱	چرخش ۳۶۰ درجه به دور خود
۱۲	نهادن متناوب پاها روی یک چهارپایه / پله در حالت ایستاده‌ی بدون تکیه‌گاه
۱۳	ایستادن بدون تکیه‌گاه در حالی که پاها در امتداد یکدیگر قرار گرفته‌اند
۱۴	ایستادن روی یک پا

عناوین قرار گرفتند. جدول ۳ نشان‌دهنده‌ی آزمون‌های مربوط به هر زیر گروه است. فرض بر این بود که نمره‌ی مجموع آزمون‌های موجود در هر زیرگروه، نماینده‌ی مفهوم مورد نظر یعنی عنوان همان زیر گروه است. این فرض در صورتی تأیید می‌شد که:

اول: آزمون‌های هر زیرگروه از «همخوانی درونی» خوبی برخوردار بودند؛ به این معنی که تغییرات نمره‌های آن‌ها متناسب و مقارن با هم رخ می‌داد. برای بررسی وجود «همخوانی درونی» در سطح آزمون‌های هر زیر گروه از ضریب همبستگی آلفای کرونباخ استفاده شد که بنا بر مطالعه‌های پیشین، مقادیر بالای ۰/۷ بیانگر وجود همخوانی درونی آزمون‌های هر زیر گروه بود.^{۲۸}

لوازم مورد نیاز برای انجام آزمون‌های مقیاس DNE برگ عبارتند از چکش رفلکس، پنبه، سنجاق خیاطی، دیپازون ۱۲۸ هرتز، صندلی بدون دسته، صندلی دسته‌دار، کرومومتر، متر، چهارپایه با ارتفاع ۲۵ سانتی‌متر.

علاوه بر مفهوم اصلی یعنی تعادل عملکردی، تلاش پژوهشگران بر این بود که جنبه‌های مختلفی از توانایی‌های تعادلی مانند «توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن» و «توانایی جابه‌جایی»، و نیز تأثیر عوامل مختلف اثرگذار بر حفظ تعادل مانند «تغییر وسعت سطح اتکا» و «اطلاعات سیستم بینایی» را در این دو گروه، مورد مقایسه قرار دهند. به این منظور تعدادی از آزمون‌های مندرج در مقیاس Berg که دربردارنده ویژگی‌های ۵ مفهوم مذکور بودند در ۵ زیر گروه با همین

جدول ۳- آزمون‌های مربوط به هر زیر گروه از مقیاس برگ

زیر گروه	آزمون
توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن	۱- برخاستن از وضعیت نشسته ۴- نشستن از وضعیت ایستاده
توانایی جابه‌جایی توأم مرکز ثقل و سطح اتکا	۸- کشیدن دست به طرف جلودر وضعیت ایستاده درحالی‌که بازونسبت به تنه در وضعیت ۹۰ درجه و کشیده شده قرار دارد ۹- برداشتن یک شی از زمین در وضعیت ایستاده ۵- جابه‌جایی
تغییر وسعت سطح اتکا	۱۲- گذاشتن متناوب پاها روی یک چهارپایه/پله در حالت ایستاده بدون تکیه‌گاه ۷- ایستادن بدون تکیه‌گاه با چشمان بسته ۱۳- ایستادن بدون تکیه‌گاه در حالی‌که پاها در امتداد یکدیگر قرار گرفته‌اند ۱۴- ایستادن روی یک پا
اطلاعات بینایی	۶- ایستادن بدون تکیه‌گاه با چشمان بسته

نمایندگی مفهوم مورد نظر یعنی عنوان همان زیرگروه است. لازم به ذکر است از آنجا که زیر گروه «اطلاعات بینایی» به دلیل دارا بودن تنها یک آزمون، به خودی خود دارای ضرایب همبستگی آلفای کرونباخ و اسپیرمن معادل ۱ با آزمون شماره‌ی ۶ بود، از این محاسبه خارج شد.

میزان آلفای کرونباخ برای زیرگروه‌های «توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن»، «توانایی جابه‌جایی» و «تغییر وسعت سطح اتکا» به ترتیب عبارت بود از ۰/۷۸، ۰/۹۲ و ۰/۷۵ (جدول ۴)؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آزمون‌های هر سه زیرگروه از هم‌خوانی درونی بالایی برخوردار بودند. همچنین، در همه‌ی موارد، ضریب اسپیرمن بالاتر از ۰/۴ و قابل قبول بود. این ضریب در مورد آزمون‌های ۱، ۴، ۵ و ۱۲ بالاتر از ۰/۹۰ و در مورد آزمون ۷، بالاتر ۰/۸۰ یعنی دارای همبستگی قوی بود و در مورد سایر آزمون‌ها نیز همبستگی‌ها، خوب (۰/۷۹-۰/۷۰ برای آزمون‌های ۹ و ۱۳) و متوسط (۰/۶۹-۰/۵۰ برای آزمون‌های ۸ و ۱۴) بود (جدول ۵). به این ترتیب، می‌توان گفت که هر سه زیرگروه از راستاپذیری خوبی برخوردار بودند.

براساس آنچه گفته شد می‌توان چنین استنباط کرد که فرض مطلوب، تأیید شد و نمره‌ی مجموع آزمون‌های هر زیرگروه (که از آن با عنوان نمره‌ی زیر گروه یاد می‌کنیم)، نماینده‌ی مناسبی برای معرفی مفاهیم مربوط هستند.

دوم: هر زیرگروه از «راستاپذیری» خوبی برخوردار بود یعنی تغییرات هر آزمون با تغییرات نمره‌ی کل زیرگروه مربوط، در یک راستا بود؛ به عبارت دیگر افزایش (یا کاهش) نمره‌ی هر آزمون هم‌زمان با افزایش (یا کاهش) نمره‌ی کل زیرگروه مربوطش انجام می‌شد. به این منظور از روش آماری دو نیمه کردن^{۲۸} استفاده شد. در این روش داده‌های هر زیر گروه به دو قسمت تقسیم شد (یک قسمت نمره‌ی آزمون و قسمت دوم نمره‌ی کل زیرگروه مربوطه منهای نمره همان آزمون) و سپس با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن همبستگی این دو قسمت با هم سنجیده شد. بر اساس مطالعه‌های پیشین مقادیر همبستگی بالاتر از ۰/۴ نمایانگر راستاپذیری زیرگروه‌ها بوده و هر چه این ضریب به ۱ نزدیک‌تر باشد، راستاپذیری قوی‌تر است.^{۲۸}

برای مقایسه‌ی عملکرد تعادلی دو گروه بیمار و سالم، به دلیل رتبه‌ای بودن داده‌ها از آزمون آماری غیرپارامتری من ویتنی و سطح معنی‌داری p کمتر از ۰/۰۵ استفاده شد. همه‌ی تجزیه و تحلیل‌های آماری به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام شدند.

یافته‌ها

اولین مرحله‌ی بررسی‌های آماری، بررسی این فرض بود که نمره‌ی مجموع آزمون‌های موجود در هر زیر گروه،

جدول ۴- همخوانی درونی آزمون‌های زیرگروه‌های مقیاس برگ

نام زیرگروه	متغیر	تعداد افراد	تعداد آزمون‌ها	ضریب همبستگی آلفای کرونباخ	مقبول بودن
توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن (CWS)		۱۵	۴	۰/۷۸	قابل قبول
توانایی جابه‌جایی توأم مرکز ثقل و سطح اتکا (Trans)		۱۵	۲	۰/۹۲	قابل قبول
تغییر وسعت سطح اتکا (BOS)		۱۵	۳	۰/۷۵	قابل قبول

جدول ۵- راستاپذیری آزمون‌های هر زیر گروه از مقیاس برگ

نمرات مورد همبستگی	متغیر	تعداد	ضریب همبستگی اسپیرمن - براون	مقبول بودن
۱ با (۱ - CWS)*		۱۵	۰/۹۱	قابل قبول
۴ با (۴ - CWS)		۱۵	۰/۹۱	قابل قبول
۸ با (۸ - CWS)		۱۵	۰/۵۰	قابل قبول
۹ با (۹ - CWS)		۱۵	۰/۷۷	قابل قبول
۵ با (۵ - Trans)†		۱۵	۰/۹۸	قابل قبول
۱۲ با (۱۲ - Trans)		۱۵	۰/۹۸	قابل قبول
۷ با (۷ - BOS)‡		۱۵	۰/۸۱	قابل قبول
۱۳ با (۱۳ - BOS)		۱۵	۰/۷۹	قابل قبول
۱۴ با (۱۴ - BOS)		۱۵	۰/۶۶	قابل قبول

* همبستگی (نمره‌ی آزمون ۱) با (نمره‌ی مجموع آزمون‌های زیرگروه توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن منهای نمره‌ی خود آزمون ۱)

† همبستگی (نمره‌ی آزمون ۵) با (نمره‌ی مجموع آزمون‌های زیرگروه توانایی جابه‌جایی توأم مرکز ثقل و سطح اتکا منهای نمره‌ی خود آزمون ۵)

‡ همبستگی [نمره‌ی آزمون ۷] با [نمره‌ی مجموع آزمون‌های زیرگروه تغییر وسعت سطح اتکا منهای نمره‌ی خود آزمون ۷]

جدول ۶- یافته‌های مقایسه متغیرهای مورد مطالعه بین گروه بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی و گروه سالم

مقدار P	متغیرهای مورد مقایسه
۰/۰۰	تبادل عملکردی (نمره‌ی کلی مقیاس برگ)
۰/۰۰	توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن
۰/۰۳	توانایی جابه‌جایی توأم مرکز ثقل و سطح اتکا
۰/۰۰	تأثیر تغییر وسعت سطح اتکا بر حفظ تعادل
۰/۰۳	تأثیر اطلاعات بینایی بر حفظ تعادل

مرحله‌ی دوم از بررسی‌های آماری، مقایسه‌ی عملکردی تعادلی دو گروه بیمار و سالم بود. یافته‌ها نشان‌دهنده‌ی کاهش قابل ملاحظه‌ی نمره‌ی کلی مقیاس برگ، توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن و توانایی جابه‌جایی در بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی نسبت به افراد سالم بود (مقدار P به ترتیب: ۰/۰۰، ۰/۰۰ و ۰/۰۳). همچنین، با تغییر (کاهش) وسعت سطح اتکا و حذف اطلاعات بینایی، تعادل بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی در مقایسه با افراد سالم افت معنی‌داری پیدا کرد (مقادیر P به ترتیب: ۰/۰۰ و ۰/۰۳) (جدول ۶).

بررسی همبستگی بین نمره‌ی مقیاس DNE با نمره‌ی کلی و زیرگروه‌های مقیاس برگ در گروه بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی نشان داد که بین نمره‌ی شاخص DNE و نمره‌ی کلی مقیاس برگ، زیرگروه‌های انتقال وزن کنترل

شده و توانایی جابه‌جایی، همبستگی قوی (ضرایب پیرسون به ترتیب: -۰/۸۸، -۰/۹۱ و -۰/۸۷) و بین نمره‌ی

شاخص DNE و نمره‌ی زیرگروه‌های تغییر وسعت سطح اتکا و اطلاعات بینایی همبستگی خوب (ضرایب پیرسون به ترتیب: -0.76 و -0.70) برقرار است. همه‌ی همبستگی‌ها، معکوس و در سطح 0.01 معنی‌دار بودند (جدول ۷).

جدول ۷- همبستگی نمره‌ی کلی و زیرگروه‌های مقیاس برگ با نمره‌ی مقیاس DNE*

مقدار P	ضریب همبستگی پیرسون	متغیر نمرات مورد همبستگی
0/000	-0/88	نمره‌ی کلی مقیاس برگ
0/000	-0/91	نمره‌ی زیرگروه توانایی انتقال کنترل شده‌ی وزن با نمره‌ی DNE
0/000	-0/87	نمره‌ی زیرگروه توانایی جابه‌جایی توأم مرکز ثقل و سطح اتکا با نمره‌ی DNE
0/001	-0/76	نمره‌ی زیرگروه تغییر وسعت سطح اتکا با نمره‌ی DNE
0/004	-0/70	نمره‌ی زیرگروه اطلاعات بینایی با نمره‌ی DNE

* Diabetic Neuropathy Examination

بحث

از یافته‌های این پژوهش می‌توان چنین نتیجه گرفت که تعادل عملکردی بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی به طور کلی و توانایی‌های انتقال کنترل شده‌ی وزن و جابه‌جایی توأم مرکز ثقل و سطح اتکای آن‌ها، به طور جزئی‌تر، دچار افت قابل ملاحظه‌ای می‌گردد که این مشکل با شدت یافتن عارضه و خیم‌تر می‌شود. به این ترتیب گمان می‌رود که با پیشرفت عارضه‌ی نوروپاتی انجام فعالیت‌هایی مانند راه رفتن، نشستن، برخاستن، بالا و پایین رفتن از پله، عبور از موانع، کشیدن دست به منظور گرفتن اشیا در حالت ایستاده، تعویض پوشش‌های اندام تحتانی مانند شلوار و کفش، و بسیاری فعالیت‌های دیگر با سختی و اشکال فزاینده‌ای همراه باشد. علت این امر را شاید بتوان افزایش زمان عکس‌العملⁱ (یعنی بازه‌ی زمانی لازم برای فعال شدن راهبردهای واکنشی)ⁱⁱ و فاصله‌ی زمانی از لحظه‌ی اغتشاش تا رسیدن و احیاناً خارج شدن مرکز ثقل از محدوده‌ی ثبات قابل دسترس دانست. این دو، متغیرهای تعیین‌کننده و محرک در فعال‌سازی فرایندهای حرکتی کنترل حرکت هستند که دقت و عملکرد آن‌ها وابسته به دقت و میزان پس‌خوراندهای حسی است. هر چه پس‌خوراند حسی لازم برای انتقال داده‌ها درباره‌ی این متغیر بیشتر باشد، کارایی راهبردهای واکنشی کنترل وضعیت نیز بیشتر می‌شود. در غیر این صورت هر دو متغیر افزایش یافته و فرد با افت عملکرد راهبردهای

کنترل تعادل عملکردی یا به تعریف دیگر توانایی حفظ ثبات وضعیتی هنگام فعالیت‌های عملکردی روزانه‌ی زندگی، مستلزم وجود یک تعامل کارآمد و پویا بین سه عامل فرد، عملکرد مورد اجرا و محیط است. همه‌ی انسان‌ها بنا به نیازهای زندگی روزانه، ناچارند در محیط‌های مختلف، عملکردهای گوناگونی را به اجرا بگذارند.^{۱۵} از نظر فردی، آنچه بیماران مبتلا به نوروپاتی محیطی دیابتی را از سایرین متمایز کرده، سلامتی آن‌ها را در معرض خطر قرار می‌دهد تخریب پیش‌رونده‌ی اعصاب حسی و حرکتی اندام تحتانی این بیماران است. بنظر می‌رسد کاهش ارسال پیام‌های حسی و فقدان بازخوراند دقیق حس عمقی از اندام‌های تحتانی باعث کاهش دقت و کارایی راهبردهای واکنشی کنترل‌کننده‌ی تعادل، یعنی راهبردهای حرکتی مچ پای، لگنی و قدم برداشتن می‌شود که ممکن است سبب به هم خوردن تعادل فرد شده، در صورت عدم توانایی او در بازیابی ثبات وضعیتی، منتهی به زمین خوردن بیمار شود.^{۲۹،۳۰،۸۱}

یافته‌های حاصل از مطالعه‌های قبلی نشان‌دهنده‌ی کاهش معنی‌دار متغیرهای زیربنایی تعادل مانند سرعت نوسان وضعیتی بدن، پراکندگی سرعت نوسان قلبی وضعیتی در جهت قدامی - خلفی، دامنه‌ی نوسان‌ها، سطح محصور بین الگوی موجی نوسان وضعیتی و فعالیت الکتریکی عضلات در هنگام اغتشاش، در بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی نسبت به افراد سالم است.^{۲۸،۲۹،۳۱}

i- Reaction Time

ii - Time to Boundary

درمانی مربوط به بیماران نوروپاتی محیطی و حتی منزل بیماران نیازمند به درمان در منزل باشد.

از آن‌جا که جامعه‌ی آماری این مطالعه بیماران سالمندی بودند که اغلب از عوارض متعدد بیماری دیابت مانند عارضه‌ی مزمن نوروپاتی دیابتی رنج می‌بردند، شرکت در این مطالعه برای بسیاری از آن‌ها طاقت فرسا بود و تمایل به شرکت در آزمون‌ها نداشتند. با توجه به ضرورت رعایت اخلاق هنگام انجام پژوهش و لزوم شرکت داوطلبانه و رضایت‌مندانده شرکت‌کنندگان، حجم نمونه‌ی بیماران این مطالعه از ۱۵ نفر تجاوز نکرد. هر چند این تعداد برای مقایسه‌ی شاخص‌های دو گروه کفایت می‌کرد، پیشنهاد می‌شود که مطالعه‌های دیگری با حجم نمونه‌ی بیشتر برای بررسی تکرارپذیری زیرگروه‌های مقیاس برگ انجام شود. همچنین، پیشنهاد می‌شود مطالعه‌هایی با هدف ارایه‌ی راهکارهای درمانی به منظور مقابله با اختلال تعادل و ناتوانی‌ها، عواقب ناشی از آن انجام شود.

سپاسگزاری: نویسندگان از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که حامی مالی این پژوهش بوده است و همچنین معاونت محترم بهداشت و مرکز دیابت استان خوزستان سپاسگزاری می‌نمایند.

حرکتی مواجه می‌شود. نتیجه‌ی نهایی این مسأله به هم خوردن تعادل فرد است.^{۲۹،۳۰}

همچنین، وابسته بودن این بیماران به اطلاعات سیستم بینایی باعث می‌شود که آن‌ها در شرایطی که محیط کم‌نور است یا چشم‌ها مبتلا به ضعف یا اختلال دید هستند حتی هنگام ساکن ایستادن بدون تکیه‌گاه یا حمایت‌کننده، احساس ناتوانی و ناامنی کنند. در مجموع، این ناتوانی‌ها بیماران پیر مبتلا به نوروپاتی دیابتی را در معرض خطر افتادن و عواقب ناگوار ناشی از آن قرار می‌دهند که در نهایت می‌تواند به زمین‌گیر شدن و حتی مرگ بیمار سالمند منتهی شود.

بر این اساس ارزیابی تعادل بیماران مبتلا به نوروپاتی دیابتی به منظور پیشگیری از آسیب‌های خطرناک جانبی و انزوای فرد و نیز جهت‌دهی درمان‌های تعادلی و محرک سیستم عصبی در این بیماران بسیار ضروری است. به نظر می‌رسد که مناسب‌ترین راه برای ارزیابی بالینی تعادل، استفاده از ابزاری معتبر، ساده، سریع، دقیق و چند جانبه‌نگر باشد که به راحتی در دسترس آزمون‌گر قرار گیرد. لذا گمان می‌رود که مقیاس برگ، از آن جهت که مقیاسی عملکردی، سهل الوصول، معتبر و رایگان است و قادر به سنجش جنبه‌های مختلف توانایی‌های تعادلی در شرایط گوناگون است ابزاری مناسب برای بررسی‌های بالینی تعادل در مطب‌ها، درمانگاه‌ها، بیمارستان‌ها، مراکز تشخیصی و

References

- Cimbiz A, Cakir O. Evaluation of balance and physical fitness in diabetic neuropathy patients. *J Diabetes Complications* 2005; 193: 160-4.
- Wild S, Roglic G, Green A, Sicree R, King H. Global prevalence of diabetes: estimates for the year 200 and projections for year 2030. *Diabetes Care* 2004; 27: 1047-53.
- Corriveau H, Prince F, Hébert R, Raïche M, Tessier D, Maheux P, et al. Evaluation of postural stability in elderly with diabetic neuropathy. *Diabetes Care* 2000; 23: 1187-91.
- Dingwell JB, Cusumano JP, Sternad D, Cavanagh PR. Slower speed in patients with diabetic neuropathy lead to improve local dynamic stability of continuous overground walking. *J Biomech* 2000; 33: 1269-77.
- Vinik AI, Mehrabyan A. Diabetic neuropathy. *Med Clin North Am*. 2004; 88: 947-99.
- Boulton AJ, Malik RA, Arezzo JC, Sosenko JM. Diabetic somatic neuropathies. *Diabetes Care* 2004; 27: 1458-86.
- Boulton AJ, Vinik AI, Arezzo JC, Bril V, Feldman EL, Freeman R, et al. Diabetic neuropathies: a statement by the American Diabetes Association. *Diabetes Care* 2005; 28: 956-62.
- Oppenheim U, Kohen-Raz R, Alex D, Kohen-Raz A, Azarya M. Postural characteristics of diabetic neuropathy. *Diabetes Care* 1999; 22: 328-32.
- Gutierrez EM, Helber MD, Dealva D, Ashton-Miller JA, Richardson JK. Mild diabetic neuropathy affects ankle motor function. *Clin Biomech (Bristol, Avon)* 2001; 16: 522-8.
- Nardon A, Grasso M, Schieppati M. Balance control in peripheral neuropathy: Are patients equally unstable under static and dynamic conditions? *Gait Posture* 2006; 23: 364-73.
- Yamamoto R, Kinoshita T, Momoki T, Arai T, Okamura A, Hirao K, et al. Postural sway and diabetic peripheral neuropathy. *Diabetes Res Clin Pract* 2001; 52: 213-21.
- Nardone A, Schieppati M. Group 2 spinal fibres and afferent control of stance. Clues from diabetic neuropathy. *Clin Neurophysiol* 2004; 115: 779-89.
- Lafond D, Corriveau H, Prince F. Postural control mechanisms during quiet standing in patients with diabetic sensory neuropathy. *Diabetes Care* 2004; 27: 173-8.

14. Hall CM, Brody LT, editors. Therapeutic Exercise Moving Toward Function. 2nd ed. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins; 2005. p. 149-51.
15. Shumway-Cook A, Wollacott MH, editors. Motor Control and Practical Application. 2nd ed. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins; 2001. p 163-83.
16. Jamet M, Deviterne D, Gauchard GC, Vancon G, Perrin PP. Higher visual dependency increases balance control perturbation during cognitive task fulfillment in elderly people. *Neurosci Lett* 2004; 359: 61-4.
17. Simoneau GG, Ulbrecht JS, Derr JA, Becker MB, Cavanagh PR. Postural instability in patients with diabetic sensory neuropathy. *Diabetes Care* 1994; 17: 1411-21.
18. Boucher P, Teasdale N, Courtemanche R, Brad C, Fleury M. Postural stability in diabetic polyneuropathy. *Diabetes Care* 1995; 18:638-45.
19. Giacomini PG, Bruno E, Monticone G, Di Girolamo S, Magrini A, Parisi L, et al. Postural rearrangement in IDDM patients with peripheral neuropathy. *Diabetes Care* 1995; 18: 638-45.
20. Simmons RW, Richardson C, Pozos R. Postural control of diabetic patients with and without cutaneous sensory deficit in foot. *Diabetes Res Clin Pract* 1997; 36: 153-60.
21. Simmons RW, Richardson C. The effect of muscle activation on postural stability in diabetes mellitus patients with cutaneous sensory deficit in the foot. *Diabetes Res Clin Pract* 2001; 53: 25-32.
22. Giacomozzi C, Caselli A, Macellari V, Giurato L, Lardieri L, Uccioli L. Walking strategy in diabetic patients with peripheral neuropathy. *Diabetes Care* 2002; 25: 1451-7.
23. Menz HB, Lord SR, St George R, Fitzpatrick RC. Walking stability and sensorimotor function in older people with diabetic peripheral neuropathy. *Arch Phys Med Rehabil* 2004; 85: 245-52.
24. Meijer JW, van Sonderen E, Blaauwwekel EE, Smit AJ, Groothoff JW, Eisma WH, et al. Diabetic neuropathy examination: a hierarchical scoring system to diagnose distal polyneuropathy in diabetes. *Diabetes Care* 2000; 23: 750-3.
25. Meijer JW, Bosma E, Lefrandt JD, Links TP, Smit AJ, Stewart RE, et al. Clinical diagnosis of diabetic polyneuropathy with the diabetic neuropathy symptom diabetic neuropathy examination. *Diabetes Care* 2003; 26: 697-701.
26. Berg KO, Wood-Dauphinee SL, Williams JI, Maki BE. Measuring balance in the elderly: Validation of an instrument. *Can J Public Health* 1992; 83 Suppl 2: S7-11.
27. Berg KO, Maki BE, Williams JI, Holliday PJ, Wood-Dauphinee SL. A comparison of clinically and laboratory measures of postural balance in an elderly population. *Arch Phys Med Rehabil* 1992; 73: 1073-83.
28. Salavati M, Mazaheri M, Negahban H, Sohani SM, Ebrahimian MR, Ebrahimi I, et al. Validation of a Persian-version of Knee injury and Osteoarthritis Outcome Score (KOOS) in Iranians with knee injuries. *Osteoarthritis Cartilage* 2008; 16: 1178-1182.
29. Pai YC. Movement termination and stability in standing. *Exerc Sport Sci Rev* 2003; 31: 19-25.
30. van Emmerik RE, van Wegen EE. On the functional aspects of variability in postural control. *Exerc Sport Sci Rev* 2002; 30: 177-83.
31. Allum JH, Bloem BR, Carpenter MG, Hulliger M, Hadders-Algra M. Proprioceptive control of posture: a review of new concepts. *Gait Posture* 1998 1; 8: 214-42.

Original Article

Functional Balance in Diabetic Neuropathy

Ghanavati T, Shaterzadeh Yazdi MJ, Goharpey Sh, Arastoo AA.
Rehabilitation School, Jondi Shapour Medical University, Ahwaz, I.R.Iran
e-mail: .tbsm_pt@yahoo.com

Abstract

Introduction: Proprioceptive loss in diabetic peripheral neuropathy patients (DPN) has been known to cause postural imbalance, which may affect the quality of functions and activities of daily living of these patients. The aim of this study was to compare functional balance in diabetic neuropathic patients and normal subjects. **Materials and Methods:** Fifteen DPN patients whom neuropathy was diagnosed by Diabetic Neuropathy Examination (DNE) and 15 healthy gender-, age- and BMI-matched, subjects were evaluated using the Berg Balance Scale (BBS). In addition to the overall functional balance, five groups of BBS tests based on the probable effects of proprioceptive loss on various functions were taken into more consideration. These test groups were: The ability to control weight shifting (CWS), ability to transfer (T), and ability to control balance under different base of support (BOS) and visual (V) conditions. **Results:** Comparison of the two groups showed significant decreases in BBS, CWS, T, BOS, and V scores the DPN patients, compared to healthy controls ($P < 0.05$). There were significant negative (sig. level: 0.001) good to strong correlations between DNE score and BBS, CWS, T, BOS, and V, Scores (Pearson's correlation coefficient: -0.88, -0.91, -0.87, -0.76, and -0.70, respectively) in patients. **Conclusion:** To control their balance, DPN patients rely on visual information, and the current findings demonstrate that DPN results in a functional imbalance, exposing these patients to the danger of falling during of their daily living activities, the condition becoming more acute as severity of neuropathy aggravates.

Keywords: Postural control, Functional balance, Diabetic neuropathy